

Зауважимо, що таку форму навчання доцільно реалізовувати у поєднанні з традиційним навчанням. Потрібно також інтегрувати технологію мобільного навчання з компетентісно зорієнтованими технологіями.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жук М. Д., Мартинюк С. В., Федчишин О. М. Інформаційно-комунікаційні технології в процесі вивчення фізики. *Тези доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції «Modern science: problems and innovations»* (Стокгольм, Швеція, 5–7 квітня 2020 р.), 2020 р. С. 390–398.
2. Федчишин О. М. Шандрук Т. А. Методичні підходи до застосування хмарних технологій на уроках фізики. *The 10th International scientific and practical conference “Science and innovation of modern world” (June 15-17, 2023) Cognum Publishing House, London, United Kingdom. 2023. 628 p. P. 371-378.*

### СИСТЕМА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Крамаренко Ірина Сергіївна**

кандидат педагогічних наук, старший дослідник, начальник відділу Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти», старший науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України  
[kramarenkoirina22@gmail.com](mailto:kramarenkoirina22@gmail.com)

**Рудич Максим Володимирович**

науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України  
[maksimrudych96@gmail.com](mailto:maksimrudych96@gmail.com)

**Постановка проблеми.** Збройна агресія, яка стала імпульсом для швидкого розвитку інформатизації, викликала глобальну цифровізацією сучасної системи освіти. У період, коли освітні послуги надаються за допомогою засобів електронного зв'язку, особливо актуальним є вислів: «усі, незалежно від соціального статусу, місця народження та походження, маємо отримати доступ до фахових педагогів, сучасного освітнього середовища та актуального змісту освіти протягом життя» [8, с. 111]. Цей вислів підкреслює необхідність забезпечити педагогічним працівникам вільний та безперешкодний доступ до навчального контенту, незважаючи на те, що освітні послуги тимчасово надаються в режимі онлайн через збройну агресію. Додатково, збройна агресія створює значні виклики для системи освіти, такі як загроза життю учасників навчального процесу, знищення шкіл та інших освітніх закладів, тимчасове переміщення учасників освітнього процесу через конфліктну ситуацію та порушення безперервності навчання через обмеження доступу до електромережі та інфраструктури. Такі обставини вимагають від педагогів активно використовувати цифрові ресурси для забезпечення якісної освіти в умовах війни та конфлікту.

**Виклад основного матеріалу.** Дослідженнями цифрових освітніх ресурсів в роботі педагогічних працівників займалися багато як зарубіжних, так і вітчизняних науковців: О. Антонова [1], Ю. Бурцева [2], В. Вашкевич [3], О. Гулай [4], Н. Корильчук [5], А. Куліченко, Р. Шрамко, М. Рахно, Ю. Полежаєв [8]. Крім того, Україна має кілька академічних та наукових установ, які займаються дослідженням цифрових освітніх ресурсів, зокрема Інститут інформаційних технологій НАПН України, Інститут програмних систем НАН України та інші наукові, академічні та громадські організації. Ці та інші установи активно вивчають цифрові освітні ресурси та їхній вплив на процес навчання та навчальні досягнення.

Під час воєнного стану вища освіта та професійно-технічні та фахові заклади освіти перебувають у найбільш критичному стані. Здобувачі освіти, які емігрували внутрішньо чи за кордон, мають можливість продовжити навчання в українських чи іноземних закладах освіти у місцях свого перебування. У той же час студенти вищих навчальних закладів, які залишилися на території материкової України, обмежені лише можливістю навчання у своєму вищій за умов, встановлених Міністерством освіти і науки протягом часу дії воєнного стану.

Державною службою якості освітою України, за результатами опитувань [7], проведених за декілька місяців після початку повномасштабного вторгнення – наприкінці 2021/2022 навчального року, а також на початку 2022/2023 навчального року, з'ясовано:

**у березні 2022 року** закладами освіти було максимально відновлено освітній процес – переважно в дистанційній формі (82 %). В окремих регіонах, враховуючи особливості перебігу воєнного стану, було застосовано змішаний формат (18 %). Це дозволило забезпечити завершення навчального року фактично без втрат, зважаючи на попередній позитивний досвід застосування дистанційного формату під час загальнонаціонального карантину;

**у вересні 2022 року** – на початку 2022/2023 навчального року – більше третини закладів фахової передвищої та вищої освіти країни (38,5 %) забезпечували освітній процес онлайн, 42,2 % – у змішаному форматі, а кожен п'ятий заклад освіти (19,3 %) – в аудиторіях (очно).

Під час проведення у 2023 році чотирьох квартальних опитувань в рамках моніторингу з актуальних питань організації освітнього процесу та якості освіти в умовах воєнного стану отримано такі результати:

Формат організації освітнього процесу	1 квартал (II півріччя 2022/2023 н. р.), %	2 квартал (II півріччя 2022/2023 н. р.), %	3 квартал (I півріччя 2023/2024 н. р.), %	4 квартал (I півріччя 2023/2024 н. р.), %
Дистанційний	31,0	29,4	23,3	25,4
Змішаний	42,0	52,4	47,9	53,3
Очний	27,0	18,2	28,8	21,3

Отже, за результатами проведення щоквартального моніторингу встановлено, що протягом 2023 року, з огляду на об'єктивні обставини, закладами освіти приймалися рішення щодо зміни поточного формату навчання, зокрема збільшувалась частка застосування змішаного формату роботи, на противагу дистанційному та очному. Загалом, у першому півріччі 2023/2024 навчального року (вересень, грудень 2023 року), як і у другому півріччі попереднього 2022/2023 навчального року (березень, червень 2023 року), більшість закладів працювали у змішаному (очнодистанційному) форматі. Разом із тим, слід зауважити, що протягом усього періоду від початку відновлення закладами освіти освітнього процесу в умовах воєнного стану (весна 2022 – зима 2023) спостерігається значний спад застосування дистанційного формату роботи в усіх закладах вищої та фахової передвищої освіти країни:

Утім, немає сумніву, що дистанційне навчання в умовах воєнного стану не може перебігати так, як це було під час коронавірусного карантину.

Керуючись процесом розвитку воєнних дій в Україні, логікою та можливостями організації освітнього процесу, іншими чинниками, що, на перший погляд є другорядними, але неодмінно впливають на навчальну взаємодію (наприклад, психологічний стан здобувачів освіти та викладачів), ми узагальнили основні тенденції адаптації дистанційного навчання у вищій школі до умов воєнного часу:

1) переважання форм асинхронної взаємодії викладача та здобувачів освіти (переважне використання асинхронних платформ Moodle, Google Classroom, Edmodo тощо);

2) лояльність щодо дедлайнів;

3) робота над психологічним станом здобувачів освіти, застосування технік саморефлексії, використання потенціалу ІКТ для зняття напруги та стимулювання мотивації;

4) використання творчих завдань, заохочення навчальної та громадської ініціативи здобувачів освіти;

5) стимулювання самостійної роботи здобувачів освіти, коригування навчальних планів відповідно до перебігу дистанційного навчання, оскільки в деяких регіонах воно було відновлене після вимушених канікул раніше, в інших – пізніше, а подекуди й досі не відновлене.

**Висновки.** Наведені вище адаптаційні тенденції в парадигмі дистанційного навчання умовах воєнного конфлікту можуть відрізнятися залежно від специфіки спеціальностей які опановують здобувачі освіти та безпекової ситуації в регіонах, де знаходяться заклади освіти. Це може породжувати інші потреби щодо адаптації, які спрямовані на збалансування необхідності продовження якісного та інтенсивного освітнього процесу за умов військового конфлікту. З іншого боку, важливо враховувати труднощі воєнного

стану та його вплив на повноцінну освітню діяльність здобувачів освіти, роботу викладацького персоналу та управління вищих навчальних закладів.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О., Фамілярська Л. Використання цифрових технологій в освітньому середовищі закладу вищої освіти. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. 2019. Спецвип. С. 10–22.
2. Освіта Донеччини: історія, сьогодення та майбутнє : колективна монографія / відп. ред. Д. Малеев; Донецький ОБЛППО. Вінниця : ГО «Європейська наукова платформа», 2023. 283 с.
3. Вашкевич В. М. Роль цифрової культури у формуванні медіа грамотності майбутніх педагогів. Цифрова культура: медіаграмотність, соціальна відповідальність, права людини : матер. допов. та вист. учас. між нар. науково-практ. конф., м. Київ, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 27–28 березня 2023 року. К.: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. С. 5–8.
4. Гулай О., Кабак В. Цифрові інструменти GOOGLE як засіб удосконалення освітнього процесу в закладах вищої освіти. Наук. записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка. 2023. Т. 1, № 2. С. 14–23.
5. Корильчук Н.І., Первак М.П., Чернова Т.Ю. Аналіз дистанційних платформ для навчання і саморозвитку здобувачів вищої освіти в контексті воєнних реалій. Академічні візії. 2023. № 15.
6. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / кол. авт. : М. Мазорчук (осн. автор), Т. Вакуленко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков, В. Горохтайн.; Український центр оцінювання якості освіти. Київ: УЦОЯО, 2019. 439 с.
7. Інформаційно-аналітична довідка щодо організації освітнього процесу в закладах фахової передвищої та вищої освіти України в умовах воєнного стану (за результатами щоквартального онлайн-анкетування, IV квартал 2023 року). *Головна - Державна служба якості освіти України*. URL: [https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/02/IAD\\_IV\\_kvartal\\_opituvannya\\_FPO-ZVO\\_2023.pdf](https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/02/IAD_IV_kvartal_opituvannya_FPO-ZVO_2023.pdf) (дата звернення: 02.05.2024).
8. Resistencia educativa bidimensional en el establecimiento educativo terciario moderno de Ucrania / A. Kulichenko et al. *Apuntes Universitarios*, 2022. Vol. 13, No. 1. P. 474–493.